

รายงานวิจัยเชิงบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

เรื่อง

การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่าย
ประชาสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว

อาจารย์ ดร.อภิชัย คุณีพงษ์

อาจารย์พิชสุดา เดชบุญ

อาจารย์สุทธิภาณีย์ มุงขุนทด

ภายใต้ชุดโครงการวิจัยและพัฒนาสร้างพลังร่วมในการพัฒนาเป็นเมืองน่าอยู่

ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

โครงการย่อยที่ 2 สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เหมาะสม

กับการพัฒนาเชิงพื้นที่

รายงานการวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
โดยผ่าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนัก 3

ปีงบประมาณ 2561

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม ตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว ฉบับนี้ เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยผ่านสำนักงานกองทุนส่งเสริมสุขภาพ (สสส. สำนัก 3) ในประเด็น การดูแลสุขภาพชุมชนโดยชุมชน ภายใต้ชุดโครงการวิจัยและพัฒนาสร้างพลังร่วมในการพัฒนาเป็นเมืองนำอยู่ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน โครงการย่อยที่ 2 สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาเชิงพื้นที่ มีพื้นที่เป้าหมาย คือ เขตพื้นที่ตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว

การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้บริบทของชุมชนเป็นกระบวนการที่สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนซึ่งมีวิธีการและรูปแบบเฉพาะเจาะจงในแต่ละพื้นที่และชุมชน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว และประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม ดำเนินการในพื้นที่ตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว ในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 35 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการวิเคราะห์ทางสถิติ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่สร้างขึ้น มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี มีบทบาทหลักในการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีการประสานงานและเชื่อมโยงเครือข่ายการดูแลผู้สูงอายุร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด ทำให้เกิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่ครอบคลุมทุกมิติและผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพเพิ่มมากขึ้น

ผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้ดำเนินการจัดทำรายงานสรุปเพื่อเป็นข้อมูลแก่หน่วยงานสาธารณสุข องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการต่อยอดงานวิจัยและนำเสนอไปสู่นโยบายสาธารณะด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว และในโอกาสนี้ คณะผู้วิจัย ใคร่ขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างสูงต่อไป

อภิชัย คุณิพงษ์
หัวหน้าโครงการวิจัย

หัวข้อวิจัย	การพัฒนาารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม องค์กรบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว
ชื่อผู้วิจัย	ดร. อภิชัย คุณิพงษ์ อาจารย์พิชิตดา เดชบุญ และอาจารย์สุทธิกาญจน์ มุงขุนทด
หน่วยงาน	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
ปีงบประมาณ	2561

บทคัดย่อ

การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้บริบทของชุมชนเป็นกระบวนการที่สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนซึ่งมีวิธีการและรูปแบบเฉพาะเจาะจงในแต่ละพื้นที่และชุมชน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว และประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม ดำเนินการในพื้นที่ตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว ในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 35 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการวิเคราะห์ทางสถิติ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่สร้างขึ้น มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี มีบทบาทหลักในการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีการประสานงานและเชื่อมโยงเครือข่ายการดูแลผู้สูงอายุร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด ทำให้เกิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่ครอบคลุมทุกมิติและผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ ผลการศึกษานี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนางานด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุให้กับหน่วยงานสาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนต่อไป

คำสำคัญ: การดูแลระยะยาว, ผู้สูงอายุ, สุขภาพ, การมีส่วนร่วม

Research Title	Long term care development model for elderly by civil society network participation, Sub Makrut Sub-District, Khlong Hat District, Sa Kaeo Province
Author	Apichai Khuneepong, Pitchasuda Dechboon, and Suthikarn Moongkhunthod
Faculty	Faculty of Public Health, Valaya Alongkorn Rajabhat University Under the Royal Pathronge, Pathum Thani Province
Year	2018

Abstract

Elderly care in the context of community helped strengthen the community. It required specific methods and pattern that meet the needs of each community. The objective of this participatory action research were to develop and evaluate long term care development model for elderly by civil society network participation, Sub Makrut Sub-District, Khlong Hat District, Sa Kaeo Province, Thailand. The samples were 35 stakeholder. Data were collected by using questionnaire, focus group discussion and in-depth interviews and were analyzed by using mean and standard deviation for quantitative data and content analysis for qualitative ones.

The results of this research revealed that the tambon health promoting hospital had the major role in elderly care by coordinating and networking in elderly care with local government organization in order to have long-term care for the elderly which cover every aspect and service accessibility

The results of study could be useful for the improvement and development of the elderly long-term care for health authority, local government and communities.

Keywords: Long term care, Elderly, Participation

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของ เครือข่ายประชาสังคม ตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว เป็นงานวิจัยเชิงบูรณาการ พันธกิจสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยผ่านสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนัก 3 ประจำปีงบประมาณ 2561 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี คณะสาธารณสุขศาสตร์ และสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ที่ได้อำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ นายกเทศมนตรีองค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี ที่ให้ความร่วมมือ ตลอดจนประธานชมรมผู้สูงอายุ อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุในตำบลชัยมะกรูดที่มีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คณะผู้วิจัย หวังว่า รายงานวิจัยฉบับนี้คงมีประโยชน์และเป็นสารสนเทศประกอบการพิจารณา แนวทางการดำเนินงานดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวในพื้นที่ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตต่อไป

อาจารย์ ดร.อภิชัย คุณีพงษ์
หัวหน้าโครงการวิจัย
มีนาคม 2562

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 กรอบแนวคิด	4
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
บทที่ 2 บริบทชุมชนท้องถิ่น	7
2.1 ประวัติความเป็นมาของตำบลชัยมะกรูด	7
2.2 สภาพทั่วไปของตำบลชัยมะกรูด	7
2.3 ข้อมูลหมู่บ้าน หลังคาเรือนและจำนวนประชากร	9
2.4 ศักยภาพและปัญหาของชุมชน	10
2.5 ประเด็นบ่งชี้สภาพปัญหาที่ควรได้รับการพัฒนา/แก้ไข	11
2.6 แนวทางการพัฒนา/แก้ไขด้วยกระบวนการวิจัย (ชุมชน)	11
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	13
3.1 กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ร่วมโครงการ	13
3.2 แผนงานและวิธีการดำเนินการวิจัย	14
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูล	15
3.4 การสร้างเครื่องมือ	15
3.5 เครื่องมือการถอดบทเรียน ฝึลือถอดบทเรียนกระบวนการ	16
3.6 การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูล และประเมินติดตามโครงการ	19
บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล	20
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	20
4.2 ผลการวิจัย	24
4.3 การถอดบทเรียน	27

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 5 สรุปผลการดำเนินโครงการ	30
5.1 สรุปผลการศึกษา	30
5.2 อภิปรายผลการศึกษา	33
5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย	33
เอกสารอ้างอิง.....	35
ภาคผนวก.....	36
ภาคผนวก ก ข้อมูล / ประวัติย่อคณะวิจัย	
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	
ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรม	
ภาคผนวก ง รายชื่อเครือข่ายดำเนินงาน ตำแหน่งที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์	
ภาคผนวก จ ผีเสื้อถอดบทเรียนรายโครงการ	
ประวัติผู้วิจัย.....	49

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ข้อมูลหมู่บ้าน หลังคาเรือน และจำนวนประชากร	9
2. ศักยภาพชุมชนและปัญหาชุมชน ตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว	10
3. แผนการดำเนินงานวิจัย	14
4. แนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวของตำบลไทรเดี่ยว	25

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	4
2. กระบวนการวิจัย	12
3. รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของตำบลชัยมะกรูด	22
4. กิจกรรมการอบรมพัฒนาศักยภาพแก่อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (care giver)	24
5. กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวของตำบลชัยมะกรูด	26
6. ผีเสื้อถอดบทเรียนรายโครงการ	50

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันความก้าวหน้าด้านการแพทย์และสาธารณสุขส่งผลให้สัดส่วนผู้สูงอายุไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีสัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10.7 ในปี 2550 (7 ล้านคน) เป็นร้อยละ 11.8 (7.5 ล้านคน) ในปี 2553 และร้อยละ 20 (14.5 ล้านคน) ในปี 2558 นับว่าอัตราการเข้าสู่ “ภาวะประชากรสูงอายุ” เร็วมาก และคาดว่าอีก 5 และ 15 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์และสังคมสูงวัยระดับสุดยอด เมื่อสัดส่วนประชากรวัย 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 และ 28 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องส่งผลกระทบต่อสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคง ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้สูงอายุทำให้เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มมากขึ้น ปัญหาการสูญเสียฟันและสุขภาพช่องปาก ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในการดูแลปัญหาสุขภาพ อีกทั้งมีปัญหาขาดผู้ดูแลยามเจ็บป่วย (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2558) เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยความสามารถในการมองเห็นพบว่า ผู้สูงอายุ ร้อยละ 14.4 ต้องใช้แว่นตาหรือเลนส์ตาช่วยในการมองเห็น และร้อยละ 0.4 ไม่สามารถมองเห็นเลย สำหรับความสามารถในการได้ยินของผู้สูงอายุพบว่า ร้อยละ 2.0 ผู้สูงอายุสามารถได้ยินชัดเจนเมื่อใช้เครื่องช่วยฟัง ร้อยละ 11.7 ได้ยินไม่ชัดเจน และร้อยละ 0.3 ผู้สูงอายุไม่ได้ยินเลย สำหรับปัญหาการกลืนปัสสาวะในผู้สูงอายุ ร้อยละ 14.0 กลืนปัสสาวะได้บ้าง และร้อยละ 7.0 กลืนปัสสาวะไม่ได้เลย ปัญหาการกลืนอุจจาระไม่ได้ พบร้อยละ 6.7 และปัญหาการหกล้มพบได้ร้อยละ 11.6 และสัดส่วนผู้หญิงหกล้มมากกว่าผู้ชาย สำหรับปัญหาด้านสังคมในผู้สูงอายุพบปัญหาการถูกทอดทิ้งหรืออยู่คนเดียวมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 3.6 ในปี พ.ศ. 2537 เป็นร้อยละ 8.7 ในปี พ.ศ.2557 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้นเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุในชุมชนจำเป็นต้องได้รับการดูแลสุขภาพจากคนในครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้บริบทของชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาและดูแลสุขภาพตนเองได้ตามศักยภาพ

สำหรับในประเทศไทยได้มีการนำระบบการดูแลระยะยาว (Long term care system) ซึ่งเป็นการจัดบริการสุขภาพและบริการสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการความช่วยเหลือของผู้ที่ประสบภาวะยากลำบาก อันเนื่องมาจากภาวะการถดถอยหรือเจ็บป่วยเรื้อรัง การประสบอุบัติเหตุ ความพิการต่างๆ ตลอดจนผู้สูงอายุที่ชราภาพไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในชีวิตประจำวัน โดยมีรูปแบบการดูแลโดยบุคลากรด้านสุขภาพและสังคม และดูแลโดยครอบครัว เพื่อน เพื่อนบ้าน จัดบริการสังคมที่มุ่งเน้นในด้านการฟื้นฟูบำบัด การส่งเสริมสุขภาพอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ให้สามารถประกอบกิจวัตรประจำวันและอยู่ในสังคมได้ รวมทั้งมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่บนพื้นฐานของการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยจัดกลุ่มผู้สูงอายุตามศักยภาพเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้

(กลุ่มติดสังคม) กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้บ้าง (กลุ่มติดบ้าน) และกลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยเรื้อรังและไม่สามารถพึ่งตนเองได้ (กลุ่มติดเตียง) โดยมีแนวคิดหลักคือ พัฒนาจากต้นทุนทางสังคมและทรัพยากรที่มีการบูรณาการการดำเนินงานโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกหลักในการจัดบริการเชื่อมโยงไปสู่ชุมชน กองทุนสุขภาพตำบลเป็นกลไกหลักในการสนับสนุนการดำเนินงานในชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) และชมรมผู้สูงอายุในชุมชนจะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมตามระดับการพึ่งพิงของผู้สูงอายุ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2557)

จากการศึกษาสถานการณ์เกี่ยวกับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว พบว่า มีผู้สูงอายุ 857 คน คิดเป็นร้อยละ 18.0 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ส่งผลทำให้เข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เป็นโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูงและโรคไตเรื้อรัง จากการประเมินผู้สูงอายุตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน (ADL) พบว่า ผู้สูงอายุอยู่ในเกณฑ์กลุ่มที่ 1 (ติดสังคม) ช่วยเหลือตนเองได้ ช่วยเหลือผู้อื่น สังคม และชุมชนได้ ร้อยละ 72.9 รองลงมาคือ กลุ่มที่ 2 (ติดบ้าน) ช่วยเหลือตนเองได้บ้าง จำนวน 88 คน และกลุ่มที่ 3 (ติดเตียง) ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ พิการ ทูพพลภาพ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 21.3 และ 5.8 ตามลำดับ (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี, 2560) และจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด เจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้รับผิดชอบงานผู้สูงอายุ ประธานชมรมชมรมผู้สูงอายุ ตัวแทนผู้ดูแลผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ตำบลชัยมะกรูด จำนวน 50 คน เมื่อเดือนมีนาคม 2560 พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุยังไม่เข้มแข็ง การดูแลผู้สูงอายุยังคงเป็นหน้าที่ของญาติผู้สูงอายุเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่า ยังไม่มีแนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งงบประมาณในการบริหารงานไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับจำนวนผู้สูงอายุที่ผ่านมาเป็นเพียงการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่กำหนดไว้เท่านั้น

คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาระบบดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุโดยใช้รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว (Long Term Care) (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2558) ร่วมกับการสร้างเสริมความเข้มแข็งและศักยภาพของเครือข่ายประชาสังคมในพื้นที่ของตำบลชัยมะกรูด โดยมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายประชาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อสม. และญาติ/ผู้ดูแลผู้สูงอายุประจำบ้าน ให้มีความรู้ เจตคติที่ดี มีทักษะและสามารถจัดการดูแลเฝ้าระวังและดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านและกลุ่มติดเตียงให้มีศักยภาพตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน (Activities of Daily Living : ADL) และอยู่ในสังคมได้โดยมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้โดยคำนึงถึงความเป็นตัวของตัวเอง ความเป็นอิสระ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ รวมทั้งเพื่อให้เป็นข้อมูลต่อยอดในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวด้วยตนเอง รวมถึงสะท้อนผลการนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่อย่าง

จำกัด ในการจัดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวโดยชุมชนท้องถิ่น และเป็นรูปแบบให้พื้นที่อื่นนำไปวางแผนจัดการระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. บริบทและสภาพปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุและความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในตำบลชัยมะกรูด เป็นอย่างไร
2. รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและบริบทของตำบลชัยมะกรูดเป็นอย่างไร
3. กระบวนการสร้างรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมเป็นอย่างไร
4. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมประกอบด้วยอะไรบ้าง
5. บุคคล กลุ่มคน องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมในตำบลชัยมะกรูดประกอบด้วยอะไรบ้าง และมีบทบาทหน้าที่อย่างไร
6. ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จของการดำเนินรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมมีอะไรบ้าง

1.3 กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ดำเนินการในพื้นที่รับผิดชอบของตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว โดยมีผู้เข้าร่วมในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ แกนนำชุมชน ผู้สูงอายุ ครอบครัวผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และทีมนักวิจัย

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุและความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ
2. ได้ข้อมูลทุนทางสังคมและศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชน
3. ได้รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานในพื้นที่ได้จริง
4. ผู้สูงอายุได้รับการเฝ้าระวังและดูแลสุขภาพที่ครอบคลุมทั้งในด้านสุขภาพ ทัศนสาธารณสุข จิตวิทยาสังคม และการดูแลช่วยเหลือในการดำรงชีวิตและกิจวัตรประจำวัน ซึ่งเป็นการดูแลต่อเนื่องตามศักยภาพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ระบบการดูแลระยะยาว(Long-term care) หมายถึง การจัดบริการสาธารณสุขและบริการสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการความช่วยเหลือของผู้ที่ประสบภาวะยากลำบาก อันเนื่องมาจากภาวะการเจ็บป่วยเรื้อรัง การประสบอุบัติเหตุ ความพิการต่างๆ ตลอดจนผู้สูงอายุที่สุขภาพไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในชีวิตประจำวัน โดยมีรูปแบบทั้งที่เป็นทางการ (ดูแลโดยบุคลากรด้านสาธารณสุขและสังคม) และไม่เป็นทางการ (ดูแลโดยครอบครัว อาสาสมัคร เพื่อน เพื่อนบ้าน) ซึ่งบริการทดแทนดังกล่าวมักเป็นบริการสังคมเพื่อมุ่งเน้นในด้านการฟื้นฟู บำบัด รวมถึงการส่งเสริมสุขภาพให้แก่กลุ่มคนเหล่านี้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้เขามีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำเนินชีวิตให้เป็นอิสระเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยอยู่บนพื้นฐานของการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย สำหรับการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลคลองหาดเท่านั้น โดยแบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

ผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม สามารถพึ่งตนเองได้ ช่วยเหลือผู้อื่น ชุมชนและสังคมได้ มีคะแนนรวมความสามารถทางร่างกายเท่ากับหรือมากกว่า 12/20 คะแนน และมีคะแนนรวมความสามารถทางความคิดความเข้าใจเท่ากับหรือมากกว่า 5/8 คะแนน

ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน สามารถเคลื่อนไหวได้บ้าง ช่วยเหลือตนเองได้บ้าง มีคะแนนรวมความสามารถทางร่างกาย อยู่ในช่วง 5-11/20 คะแนน และมีคะแนนรวมความสามารถทางความคิดความเข้าใจน้อยกว่า 5/8 คะแนน

ผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง สามารถเคลื่อนไหวเองไม่ได้ ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ พิการหรือทุพพลภาพ มีคะแนนรวมความสามารถทางร่างกายอยู่ในช่วง 0-4/20 คะแนน และมีคะแนนรวมความสามารถทางความคิดความเข้าใจน้อยกว่า 5/8 คะแนน

บทที่ 2

บริบทชุมชนท้องถิ่น

การศึกษาและพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงบริบทของชุมชนนั้น ๆ โดยควรทราบถึงข้อมูลทั่วไปต่างๆ ที่เกี่ยวกับที่ตั้ง อาณาเขต เขตการปกครอง ประชากร โครงสร้างพื้นฐาน ระบบการบริหาร สาธารณูปโภค สาธารณูปการ ตลอดจนข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพ ผลผลิตภัณฑมวลรวม รายได้ ด้านสังคม ได้แก่ การศึกษา สาธารณสุข ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านการเมืองการบริหาร ได้แก่ โครงสร้างและกระบวนการบริหารงาน บุคคล งบประมาณ และเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ และทรัพยากรธรรมชาติ ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจข้อมูลทั่วไปและบริบทของชุมชน จะส่งผลให้การวิจัยสามารถตอบสนองปัญหาได้ตรงกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่

2.1 ประวัติความเป็นมาของตำบลชะมะกรูด

ตำบลชะมะกรูด เดิมตั้งแต่ปี 2522 เป็นตำบลหนึ่งขึ้นกับตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ต่อมาปี 2526 เมื่อตั้งเป็นกิ่งอำเภอคลองหาด จึงแบ่งเขตการปกครองแยกจากตำบลท่าเกวียน เป็นตำบลชะมะกรูด มีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน 11 หมู่บ้าน

2.2 สภาพทั่วไปของตำบลชะมะกรูด

2.2.1 สภาพทั่วไป

ตำบลชะมะกรูด มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบสูง เป็นเนินและภูเขาบางแห่ง สภาพดินทั่วไปเป็นดินเหนียวปนทราย มีเพียงประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ที่เป็นดินลูกรังปนทรายเหมาะกับการเกษตรกรรม ปศุสัตว์ ทำไร่ ทำนา ทำสวน

2.2.2 ลักษณะที่ตั้ง

องค์การบริหารส่วนตำบลชะมะกรูด ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอคลองหาดเป็นระยะทาง 12 กิโลเมตร มีขนาดพื้นที่ทั้งหมด 55 ตารางกิโลเมตร หรือ 34,375 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลไทรทอง และตำบลไทรเดี่ยว อำเภอคลองหาด
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลเบญจขจร อำเภอคลองหาด
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ตำบลวังน้ำเย็น อำเภอวังน้ำเย็น
ทิศใต้	ติดต่อ	ตำบลคลองหาด อำเภอคลองหาด

2.2.3 ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ตำบลชัยมะกรูดมีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มสลับเนินเขา แบบร้อนชื้น มีฝนตกชุกในช่วงฤดูฝน อากาศร้อนจัดในช่วงฤดูร้อน และอากาศหนาวเย็นมาก ลมพัดแรง ในช่วงฤดูหนาว

2.2.4 การประกอบอาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ และรับจ้าง พืชที่ปลูกได้แก่ ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง ข้าว และเลี้ยงโคนม โคเนื้อ

2.2.5 การคมนาคม

ตำบลชัยมะกรูด ส่วนใหญ่มีถนนลาดยางตัดผ่าน ยกเว้นหมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 เป็นถนนลูกรัง

2.2.6 สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ ขายผลผลิตตามฤดูกาล การประกอบอาชีพอาศัยธรรมชาติ ดังนั้นรายได้ของประชากรจึงไม่คงที่แน่นอน รายได้โดยเฉลี่ยต่อปีประมาณ 8,400 บาท/คน/ปี

2.2.7 สถานภาพทางสังคม

ประชาชนส่วนใหญ่ อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีลักษณะความเป็นอยู่คล้ายกับประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2.8 ศาสนาและวัฒนธรรม

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัฒนธรรมคล้ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีประเพณีบุญบั้งไฟที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี มีศาสนสถานทั้งหมด 12 แห่ง ประกอบด้วย วัด 1 แห่ง สำนักสงฆ์ 11 แห่ง

2.2.9 แหล่งเผยแพร่ความรู้

หอกระจายข่าวสารประจำหมู่บ้าน	จำนวน 11 แห่ง
ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานประจำหมู่บ้าน	จำนวน 11 แห่ง
ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	จำนวน 3 แห่ง
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	จำนวน 11 แห่ง

2.2.10 การศึกษา

มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 จำนวน 3 แห่ง 424 คน

2.2.11 ระบบบริการพื้นฐาน

1. ด้านการคมนาคมมีทางลูกรังเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน
2. ด้านสาธารณสุขปลอดภัย มีประปาหมู่บ้าน 1 แห่ง
3. กลุ่ม/องค์กร/ชมรม ที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมในชุมชน
 - 3.1 ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 100 คน ดำเนินงานเป็นทีมสุขภาพในชุมชน
 - 3.2 ชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 230 คน เป็นแกนนำในการดูแลสุขภาพที่สำคัญในชุมชน
 - 3.3 ชมรมสร้างสุขภาพ เป็นชมรมแกนนำการออกกำลังกายในชุมชน ได้แก่ ชมรมเต้นเต้า

ต่อขึ้นซี

2.2.12 การเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ

1. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี ประชาชนเข้ารับบริการ ได้แก่ กลุ่ม เด็ก/ประชากรทั่วไปที่มีการเจ็บป่วยทั่วไป และผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่รับยาต่อเนื่องทุกเดือน
2. โรงพยาบาลคลองหาด
3. โรงพยาบาลวังน้ำเย็น
4. โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสระแก้ว

2.3 ข้อมูลหมู่บ้าน หลังคาเรือนและจำนวนประชากร

ตำบลชัยมะกรูด มีพื้นที่รับผิดชอบ 11 หมู่บ้าน 1,529 หลังคาเรือน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 5,416 คน แยกเป็นชาย 2,683 คน หญิง 2,733 คน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลหมู่บ้าน หลังคาเรือน และจำนวนประชากร

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ข้อมูลประชากร (คน)			จำนวนหลังคาเรือน
		ชาย	หญิง	รวม	
1	วังยาง	262	279	541	146
2	ไกลนคร	260	273	533	139
3	นาดี	267	265	532	147
4	วังวน	399	403	802	247
5	ทรัพย์ตะเคียน	284	266	550	156
6	ใหม่คลองยาง	240	270	510	138
7	คลองกลาง	153	165	318	104
8	ทุ่งเจริญ	145	158	303	89
9	วังเดือนห้า	195	189	384	114
10	ตากฟ้า	157	159	316	115
11	เทพนิมิตร	215	230	445	133
0	ทะเบียนกลาง	106	76	182	0
	รวม	2,683	2,733	5,416	1,529

2.4 ศักยภาพและปัญหาของชุมชน

แผนพัฒนาสามปี พ.ศ. 2560 - 2562 ขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด ได้ทำการวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อประเมินสถานการณ์การพัฒนาในปัจจุบันและโอกาสการพัฒนาในอนาคตขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis ได้แก่ การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ดังนี้

ตารางที่ 2 ศักยภาพชุมชนและปัญหาชุมชน ตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว

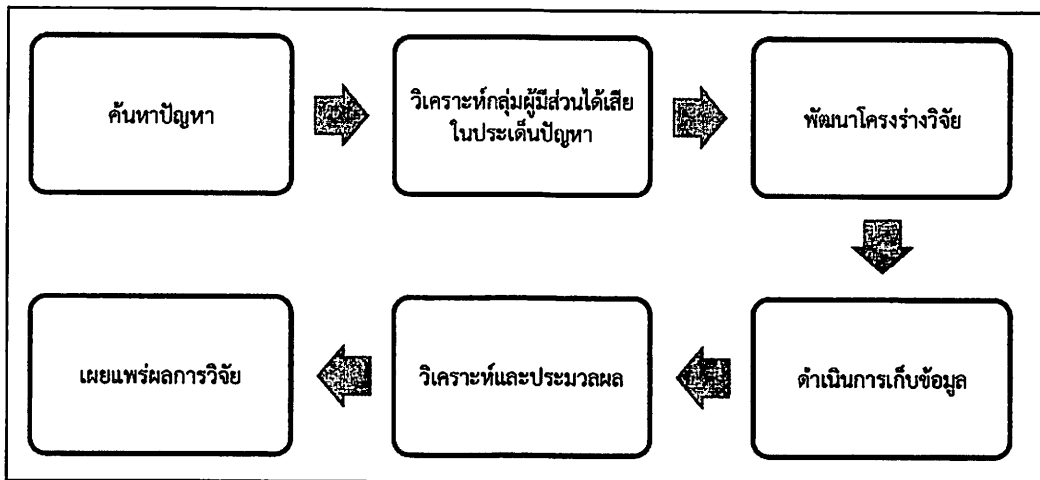
ด้าน	สถานการณ์การพัฒนา
จุดแข็ง	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้บริหารท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์และยึดถือแนวทางบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลเป็นสำคัญ 2. มีระบบสื่อสารและระบบสารสนเทศเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เหมาะสม 3. ผู้นำท้องที่ (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน) มีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่น 4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบประชาคม
จุดอ่อน	<ol style="list-style-type: none"> 1. งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอ ทำให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนยังครอบคลุม 2. ขาดการจัดทำระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัย เป็นปัจจุบันในทุก ๆ ด้าน 3. ขาดการวางผังเมืองและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ที่เหมาะสม
โอกาส	<ol style="list-style-type: none"> 1. รัฐบาลมีนโยบายในการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร งบประมาณ โครงการ/งานของส่วนราชการอื่นมาให้ อบต. ดำเนินการแทน ตาม พ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจหน่วยงานราชการในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการติดต่อประสานงานและให้ความช่วยเหลือ 2. เทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ทำให้การบริหารและการบริการการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว
อุปสรรค	<ol style="list-style-type: none"> 1. แหล่งน้ำธรรมชาติไม่เพียงพอต่อการเกษตร และไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำใช้ 2. การดำเนินงานตามนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น ประกอบ กับปัญหาในพื้นที่และความต้องการของประชาชนมีมาก แต่ไม่สามารถปฏิบัติได้ครบถ้วนเนื่องจากจำกัด ด้วยอำนาจหน้าที่และจำนวนของงบประมาณที่จำกัด 3. กฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทำให้การดำเนินงานบูรณาการของอำเภอ จังหวัดไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากไม่ได้ปรับปรุงแก้ไขระเบียบ ข้อปฏิบัติให้สอดคล้องกัน 4. ราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ ขาดตลาดรองรับ ทำให้พืชผลทางการผลิตไม่สามารถระบายได้เน่าเสีย

2.5 ประเด็นบ่งชี้สภาพปัญหาที่ควรได้รับการพัฒนา/แก้ไข

จากศึกษาสถานการณ์ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด อำเภอลองหาด จังหวัดสระแก้ว โดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด ประธานชมรมชมรมผู้สูงอายุ ตัวแทนผู้ดูแลผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด จำนวน 50 คน พบว่า ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด มีปัญหาผู้สูงอายุเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังและช่วยตนเองไม่ได้เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูงและโรคไตเรื้อรัง ระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุยังไม่เข้มแข็ง การดูแลผู้สูงอายุยังคงเป็นหน้าที่ของญาติผู้สูงอายุเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่า ยังไม่มีแนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งงบประมาณในการบริหารงานไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับจำนวนผู้สูงอายุ ที่ผ่านมาเป็นเพียงการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่กำหนดไว้เท่านั้น

2.6 แนวทางการพัฒนา/แก้ไขด้วยกระบวนการวิจัย (ชุมชน)

คณะผู้วิจัย จึงสนใจที่จะพัฒนาระบบดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุโดยใช้รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว (Long Term Care) ร่วมกับการสร้างเสริมความเข้มแข็งและศักยภาพของเครือข่ายประชาสังคมในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด โดยมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายประชาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อสม. และญาติ/ผู้ดูแลผู้สูงอายุประจำบ้าน ให้มีความรู้ เจตคติที่ดี มีทักษะและสามารถจัดการดูแลเฝ้าระวังและดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านและกลุ่มติดเตียงให้มีศักยภาพตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน (Activities of Daily Living : ADL) และอยู่ในสังคมได้โดยมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยคำนึงถึงความเป็นตัวของตัวเอง ความเป็นอิสระ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ รวมทั้งเพื่อให้เป็นข้อมูลต่อยอดในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวด้วยตนเอง รวมถึงสะท้อนผลการนำใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพที่มีอยู่อย่างจำกัดในการจัดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวโดยชุมชนท้องถิ่น และเป็นรูปแบบให้พื้นที่อื่นนำไปวางแผนจัดการระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวต่อไป ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการวิจัย

ที่มา : ปรับปรุงจากสมพันธ์ เตชะอธิก, ธนาคาร ผินสุ่และจตุติมาพร พลพงษ์, 2560.

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและบริบทพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว โดยมุ่งเน้นศึกษาสภาพปัญหาด้านสุขภาพ ความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ทุนทางสังคมศักยภาพของชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชน

คณะผู้วิจัย ได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อต่อไปนี้

- 3.1 กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ร่วมโครงการ
- 3.2 แผนงานและวิธีการดำเนินการวิจัย
- 3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 เครื่องมือในการถอดบทเรียน
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กลุ่มเป้าหมายและผู้ร่วมโครงการ

กลุ่มเป้าหมายและผู้ร่วมโครงการครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ติดเตียงที่อาศัยอยู่ในตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว
2. อาสาสมัครดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ (อผส.)
3. ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
4. ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลชัยมะกรูด
5. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่รับผิดชอบงานผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี
6. ผู้บริหาร/ผู้รับผิดชอบงานผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด
7. อาจารย์และนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

3.2.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1. สํารวจสภาพปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุและความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์ทุนทางสังคมและศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ
2. จัดเวทีคืนข้อมูลให้แก่ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลสภาพปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุและความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุโดยใช้แนวทางการสนทนากลุ่ม
3. ประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม โดยการประชุมกลุ่มระดมสมอง เพื่อร่วมกันกำหนดรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชน
4. นำรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่สร้างขึ้นไปใช้ปฏิบัติการในพื้นที่จริง
5. ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมที่สร้างขึ้น
6. ประชุมถอดบทเรียนผลการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

- 3.3.1 แบบสำรวจและประเมินคัดกรองปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชน (ADL) กรมอนามัย ใช้สำหรับประเมินก่อนและหลังดำเนินการ
- 3.2 แนวทางการสนทนากลุ่ม ใช้เป็นเครื่องมือศึกษาสภาพปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ทุนทางสังคมและศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของชุมชน
- 3.3 แนวทางการประชุมกลุ่ม ใช้เป็นเครื่องมือในการประชุมกลุ่มระดมสมองเพื่อร่วมกันกำหนดรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชน
- 3.4 แบบประเมินตำบลที่มีการดำเนินงานดูแลผู้สูงอายุระยะยาว (Long term care) กรมอนามัย

3.4 การสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดขอบเขตเนื้อหาของแบบสอบถามให้สอดคล้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย

3) ดำเนินการสร้างและพัฒนาแบบสอบถาม แนวทางการสนทนากลุ่ม และแนวทางการประชุมกลุ่ม โดยผู้วิจัยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือมีขั้นตอน ดังนี้

1) การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถาม แนวทางการสนทนากลุ่ม และแนวทางการประชุมกลุ่มที่สร้างเสร็จแล้ว นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความถูกต้อง ความตรงตามเนื้อหา ความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ ความเหมาะสมด้านภาษา รวมทั้งเกณฑ์การให้คะแนน และให้ข้อเสนอแนะ แล้วจึงนำเครื่องมือทั้งหมดมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำไปทดลองเก็บข้อมูล

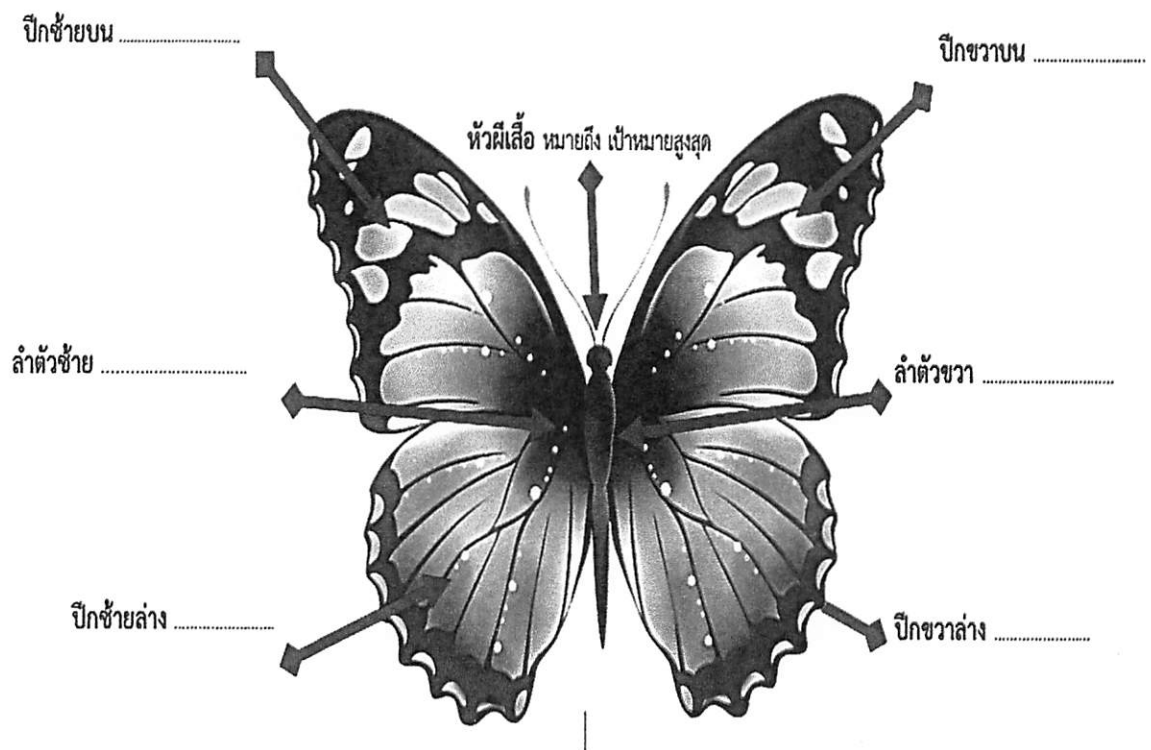
2) การตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 คน ที่มีคุณลักษณะทางประชากรและสภาพที่ใกล้เคียงกัน โดยค่าความเที่ยงของแบบสอบถามที่ยอมรับได้ต้องมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้เท่ากับ 0.7 ขึ้นไป

3.5 เครื่องมือการถอดบทเรียน ผีเสื้อถอดบทเรียนกระบวนการ

ตัวแบบการถอดบทเรียน “ผีเสื้อถอดบทเรียนกระบวนการ” เพื่อปรับใช้ได้ทุกขั้นตอนการทำงานในพื้นที่ โดยให้ชุมชนและทีมวิจัยทั้งฝ่ายภาควิชาการและพื้นที่ ร่วมกันคิด และพัฒนาระหว่างการดำเนินงานร่วมกันในแต่ละขั้น

ผีเสื้อถอบทเรียน

การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยสู่ความร่วมมือชุมชนท้องถิ่นบนฐานงานวิจัยเชิงพื้นที่

หัวผีเสื้อ

เป้าหมายสูงสุดของโครงการ

ปีกซ้ายบน

งานวิจัยเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง หลังจากที่ชุมชนและทีมวิจัยทั้งฝ่ายภาควิชาการและพื้นที่ (อบต.) ร่วมกันคิด และวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่กับโครงการงาน สสส.

ลำตัวซ้าย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสาธารณะ

ปีกซ้ายล่าง

กระบวนการในการทำงานวิจัยที่ใช้ในการทำงานของโครงการ (ในลักษณะ สร้างคน สร้างงาน สร้างเครือข่าย แบบบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์กับชุมชน และภาคี)

ปีกขวาบน

ผลการเปลี่ยนแปลง จากการสร้างคน สร้างงาน สร้างเครือข่าย ชุมชนเรียนรู้ (พร้อมยก Case Support)

ลำตัวขวา

ข้อเสนอแนะต่อผู้เกี่ยวข้อง

ปีกขวาล่าง

นวัตกรรม องค์ความรู้ ชุดความรู้ และอะไรดี ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งที่คาดคิดและไม่คาดคิด จากโครงการ

3.6 การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูล และประเมินติดตามโครงการ

การเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้ตรวจสอบข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อความถูกต้องของข้อมูลตามแหล่งที่ได้มา (Data triangulation) โดยใช้ข้อมูลทั้งจากผู้สนับสนุนวิชาการ กลุ่มผู้ดำเนินโครงการ และผู้รับผลประโยชน์จากโครงการ อีกทั้งใช้วิธีเก็บข้อมูลหลากหลายวิธี (Methodology triangulation) ทั้งจากการสังเกต สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม รวมทั้งการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลการศึกษานั้นได้บันทึกเสียง ถอดเทปวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละประเด็น โดยกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มจากผู้วิจัยอ่านข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บแยกแยะเพื่อให้เห็นองค์ประกอบของข้อมูลทั้งหมด สร้างแผนผังการจำแนกประเภทข้อมูล (Typology) เพื่อจำแนกข้อมูลให้เห็นฉากทัศน์กระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมใช้การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic analysis) เพื่อจำแนกประเด็นหลัก ประเด็นย่อยในกระบวนการดำเนินการ และสร้างแผนภาพสรุปความคิด (Conceptual map) เพื่อแสดงให้เห็นรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม

บทที่ 4

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและบริบทพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว โดยมุ่งเน้นศึกษาสภาพปัญหาด้านสุขภาพ ความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ทูทางสังคมศักยภาพของชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชน ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 ผลการวิจัย

4.3 การถอดบทเรียน

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว มีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2560 – ธันวาคม 2561 มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1.1 บริบท ศักยภาพชุมชน และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ

ผลการศึกษา พบว่า ตำบลชัยมะกรูด เดิมตั้งแต่ปี 2522 เป็นตำบลหนึ่งขึ้นกับตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ต่อมาปี 2526 เมื่อตั้งเป็นกิ่งอำเภอคลองหาด จึงแบ่งเขตการปกครองแยกจากตำบลท่าเกวียน เป็นตำบลชัยมะกรูด มีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน 11 หมู่บ้าน ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอคลองหาดเป็นระยะทาง 12 กิโลเมตร มีขนาดพื้นที่ทั้งหมด 55 ตารางกิโลเมตร หรือ 34,375 ไร่ มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบสูง เป็นเนินและภูเขาบางแห่ง สภาพดินทั่วไป เป็นดินเหนียวปนทราย มีเพียงประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ที่เป็นดินลูกรังปนทรายเหมาะสมกับการเกษตรกรรม ปศุสัตว์ ทำไร่ ทำนา ทำสวน ประชาชนส่วนใหญ่อพยพมาจากทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีภาษาท้องถิ่นที่สื่อสารกันหลายภาษา ได้แก่ ไทยอีสาน โคราช ส่วย ย้อ พวน มีพื้นที่รับผิดชอบ 11 หมู่บ้าน 1,529 หลังคาเรือน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 5,416 คน แยกเป็นชาย 2,683 คน หญิง 2,733 คน จากข้อมูลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี (2559) พบว่า มีผู้สูงอายุ 857 คน คิดเป็นร้อยละ 18.0 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ส่งผลทำให้เข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เป็นโรคเบาหวาน

ความดันโลหิตสูงและโรคไตเรื้อรัง จากการประเมินผู้สูงอายุตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน (ADL) พบว่า ผู้สูงอายุอยู่ในเกณฑ์กลุ่มที่ 1 (ติดสังคม) ช่วยเหลือตนเองได้ ช่วยเหลือผู้อื่นสังคม และชุมชนได้ ร้อยละ 72.9 รองลงมาคือ กลุ่มที่ 2 (ติดบ้าน) ช่วยเหลือตนเองได้บ้าง จำนวน 88 คน และกลุ่มที่ 3 (ติดเตียง) ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ พิกการ ทูพพลภาพ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 21.3 และ 5.8 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ตำบลใกล้เคียงกันพบว่า ตำบลชัยมะกรูดมีภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่า ตำบลชัยมะกรูดเป็นพื้นที่หนึ่งที่ต้องตระหนักถึงการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพและสามารถประกอบกิจวัตรประจำวันได้อย่างเต็มศักยภาพและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพชุมชนตำบลชัยมะกรูดที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

(1) ข้อมูลทุนทางสังคม ได้แก่ ผู้นำของชุมชนโดยเฉพาะประธานชมรมผู้สูงอายุ นายกเทศมนตรี ผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี เป็นแกนหลักในการดำเนินงานการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ กลุ่มหรือเครือข่ายสำคัญคือ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุตำบลชัยมะกรูดที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมคือ มีการจัดตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุและกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ที่มีความเข้มแข็ง มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีการรวมตัวกันและได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการดูแลสุขภาพอย่างต่อเนื่อง แหล่งเงินทุน ได้แก่ กองทุนหลักประกันสุขภาพ

(2) ข้อมูลผู้สูงอายุ ตำบลชัยมะกรูดมีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด 11 หมู่บ้าน 1,529 หลังคาเรือน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 5,416 คน มีผู้สูงอายุ 857 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ทำนา และเลี้ยงสัตว์ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่ที่บ้านเนื่องจาก บุตรหลานต้องไปทำงานนอกบ้านหรือต่างจังหวัด ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จะมีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายเนื่องจาก ประชาชนส่วนใหญ่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีภาษาท้องถิ่นสื่อสารหลายภาษา ได้แก่ ไทยอีสาน ไคราช ส่วย ย้อ พวน

(3) ข้อมูลภาคีเครือข่ายด้านการดูแลสุขภาพ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี และองค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด

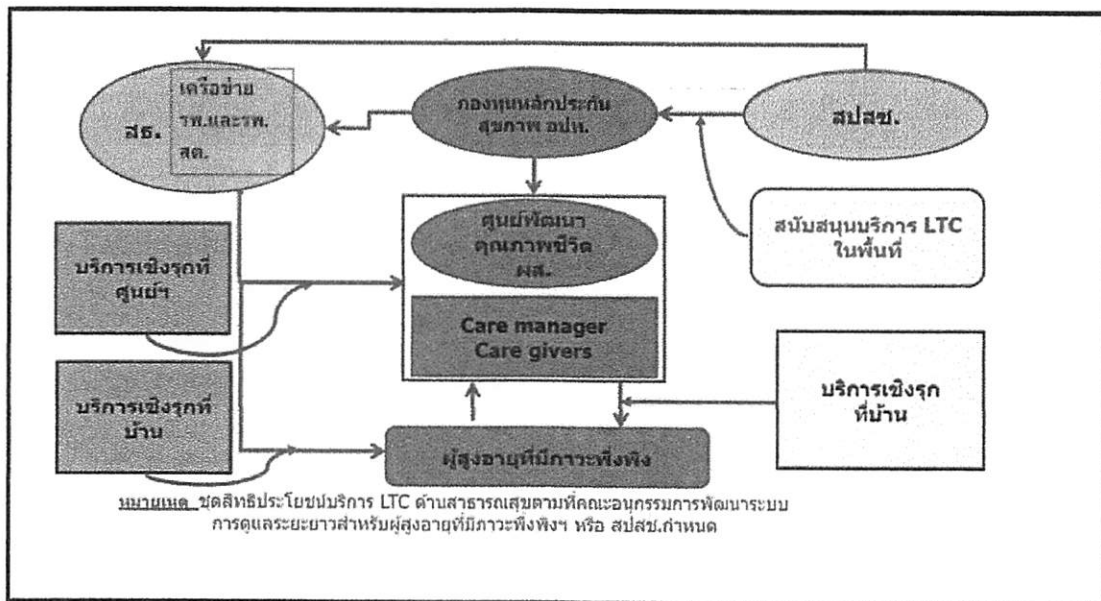
(4) ข้อมูลสภาพแวดล้อมและเศรษฐกิจ พื้นที่ของตำบลชัยมะกรูดมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มสลับเนินเขา แบบร้อนชื้น มีฝนตกชุกในช่วงฤดูฝน อากาศร้อนจัดในช่วงฤดูร้อน และอากาศหนาวเย็นมาก ลมพัดแรง ในช่วงฤดูหนาว ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลชัยมะกรูด ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ และรับจ้าง พืชที่ปลูกได้แก่ ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง ข้าว และเลี้ยงโคนม โคนี้อ มีการขายผลผลิตตามฤดูกาล การประกอบอาชีพอาศัยธรรมชาติ ดังนั้นรายได้ของประชากร จึงไม่คงที่แน่นอน รายได้โดยเฉลี่ยต่อปีประมาณ 8,400 บาท/คน/ปี

(5) ข้อมูลการเมืองการปกครอง ชุมชนมีการจัดแผนพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยมี องค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี มีส่วนร่วมในการ ดำเนินกิจกรรม ร่วมกับภาคีเครือข่ายภาคประชาชนโดยอาศัยทุนและศักยภาพของชุมชนนำมาเป็น ปัจจัยนำเข้าที่สำคัญของการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่างๆ

4.1.2 รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของตำบลชัยมะกรูด

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 ในด้านบริบท ศักยภาพชุมชน และสถานการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ มาประชมวางแผนแบบมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง กับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ชัยมะกรูด เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี ประธานชมรม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ระดับตำบลและหมู่บ้าน ประธานและตัวแทนของชมรม ผู้สูงอายุ ได้รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของตำบลชัยมะกรูด ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 3 รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของตำบลชัยมะกรูด

จากภาพที่ 4 จะเห็นได้ว่า รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของ ตำบลชัยมะกรูด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ผู้ดำเนินการหลักในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของตำบลชัยมะกรูด คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี ทำหน้าที่ในการฝึกอบรมอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care giver) จัดทำแผนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล (Care plan) และอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care giver) ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุของกรมอนามัย 70 ชั่วโมง จำนวน 10 คน ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงแบบเชิงรุกที่บ้านตามแผนการดูแลผู้สูงอายุ (Care plan) ภาคีเครือข่ายร่วม ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด ทำหน้าที่รับผิดชอบบริหารจัดการงบประมาณกองทุนหลักประกันสุขภาพที่ใช้ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยจัดสรรงบประมาณผ่านศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพื่อจ่ายเป็นค่าตอบแทนให้แก่อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ หน่วยงานภายนอก ได้แก่ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ

องค์ประกอบที่ 2 รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ มีกระบวนการย่อย 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) การวางแผนแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี องค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด และอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ 2) การอบรมพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ 3) การดำเนินดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน และ 4) การติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี และองค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด

องค์ประกอบที่ 3 ผลลัพธ์ที่ยืนยันความสำเร็จของการดำเนินการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุตำบลชัยมะกรูด ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงทุกคน (ร้อยละ 100.0) ได้รับการดูแลจากอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care giver) อย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมตามแผนการดูแลสุขภาพรายบุคคล (Care plan) มีกลไกการหนุนเสริมและพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องทั้งจากหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก เกิดชมรมอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care giver) จำนวน 28 คน ที่ทำหน้าที่ดำเนินการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่บ้าน และเกิดกิจกรรมการดูแลสุขภาพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในตำบลชัยมะกรูด ซึ่งรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุที่มีกระบวนการและขั้นตอนเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการวางแผนแบบมีส่วนร่วม การนำทุนและศักยภาพของชุมชนมาใช้ในการดำเนินงาน ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเองและมีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จของการดำเนินงานดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุครั้งนี้ ได้แก่ การช่วยเหลือและดูแลกันเองของประชาชนในชุมชน การมีจิตอาสาของอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี องค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด ชมรมผู้สูงอายุ และชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

4.2 ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่เป็นผลลัพธ์ที่ยืนยันในการดำเนินงานดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตำบลชัยมะกรูด มีดังนี้

1) การพัฒนาองค์ความรู้ที่สำคัญในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุแก่อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ

เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พยาบาลวิชาชีพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี จัดการอบรมพัฒนาศักยภาพแก่อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care giver) จำนวน 10 คน ด้วยหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care giver) ของกรมอนามัย ประกอบด้วย 16 แผนการสอน ได้แก่ 1. ความจำเป็นของการดูแลผู้สูงอายุ 2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ 3. โรคที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ 4. ภาวะวิกฤตกับการพยาบาลเบื้องต้น 5. การช่วยเหลือผู้สูงอายุเบื้องต้น 6. การดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ 7. การใช้ยาในวัยสูงอายุ 8. การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 9. สุขภาพจิตกับผู้สูงอายุ/การดูแลเพื่อคลายเครียด 10. การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม 11. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ 12. สิทธิผู้สูงอายุตามรัฐธรรมนูญ /กฎหมายแรงงานที่ควรรู้ 13. บทบาทและจริยธรรมของผู้ดูแลผู้สูงอายุ 14. การจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ 15. การฝึกปฏิบัติงาน และ 16. การวัดและประเมินผล โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมดังกล่าว

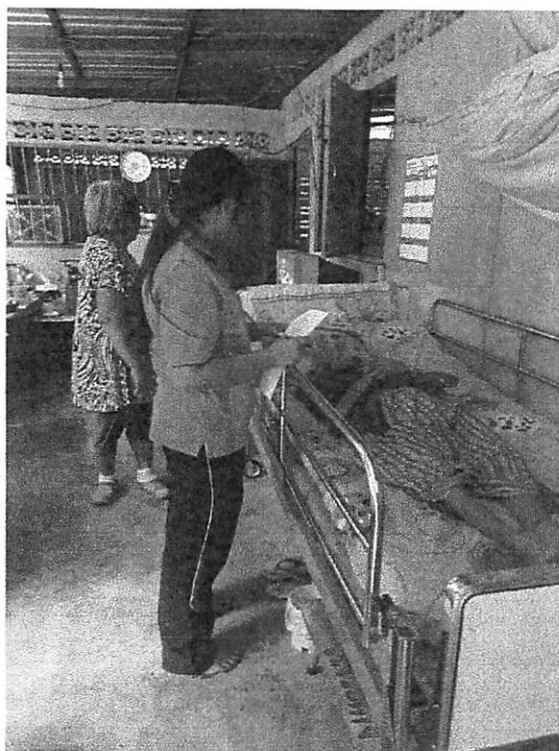
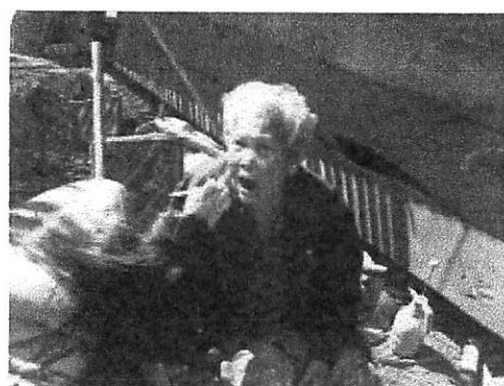
ภาพที่ 4 กิจกรรมการอบรมพัฒนาศักยภาพแก่อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care giver)

2) การดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน ผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง ได้รับการดูแลสุขภาพระยะยาวที่บ้าน จากทีมอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (อพส.) เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และองค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด ได้ครบจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 100 โดยเน้นการดูแลตามความสามารถและสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

ตารางที่ 4 แนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวของตำบลชัยมะกรูด

กลุ่มผู้สูงอายุ	แนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว	ผู้รับผิดชอบดำเนินการ
กลุ่มผู้สูงอายุ ติดบ้าน	<ol style="list-style-type: none"> 1.เยี่ยมปีละ 2 ครั้ง ความถี่ในการติดตามเยี่ยมตามพยาธิสภาพของโรค 2.การจัดบริการสุขภาพแบบทดแทนบางส่วน โดยทีมจะเป็นผู้ช่วย หรือผู้ฝึกทักษะให้แก่ผู้ป่วย หรือผู้ดูแล จนผู้ป่วยสามารถกระทำกิจกรรมด้วยตัวเองได้ 3.ตรวจสุขภาพประจำปี 4.จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพเฉพาะโรค เพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อน 5.นำการแพทย์แผนไทยมาประยุกต์ใช้ในการดูแล 	<ul style="list-style-type: none"> -เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี -องค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด -อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) -อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (อผส.)
กลุ่มผู้สูงอายุ ติดเตียง	<ol style="list-style-type: none"> 1.เยี่ยมครั้งแรกภายใน 1-2 สัปดาห์ หลังจากที่ได้รับข้อมูล ความถี่ในการติดตาม ทุก 1-2 เดือน 2.การจัดบริการเป็นระบบพยาบาลดูแลทดแทนผู้ป่วยทั้งหมดในระยะแรกๆ ทีมสุขภาพและผู้ดูแลจะเป็นผู้ช่วยเหลือ จนเมื่อผู้ป่วยมีศักยภาพในการดูแล จึงเริ่มฝึกและกระตุ้นให้ผู้ป่วยช่วยเหลือตนเองได้ 3.ประเมินภาวะสุขภาพและตรวจสุขภาพประจำปี 4.จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพเฉพาะโรคโดยทีมสหวิชาชีพเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อน 5.ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ ผู้ป่วยและผู้ดูแล 6.รายงาน ส่งต่อข้อมูลเพื่อรับการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> -เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี -องค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด -อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) -อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (อผส.)

3) การเสริมกำลังใจผ่านการติดตามเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่บ้าน ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมดำเนินการติดตามเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่บ้านตามแผนการดูแลผู้สูงอายุรายบุคคล (care plan) ได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้การดูแลของผู้จัดการผู้สูงอายุ (care manager) และการสนับสนุนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี และองค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 5 กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวของตำบลชัยมะกรูด

4) บุคคล กลุ่มคน องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ ตำบลชัยมะกรูด

4.1) ผู้ดำเนินการหลักในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของตำบลคลองหาด คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี ทำหน้าที่ในการฝึกอบรมอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care giver) จัดทำแผนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล (Care plan) และอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care giver) ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุของกรมอนามัย 70 ชั่วโมง จำนวน 28 คนทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงแบบเชิงรุกที่บ้านตามแผนการดูแลผู้สูงอายุ (Care plan)

4.2) ภาควิชาเครือข่ายร่วม ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด ทำหน้าที่รับผิดชอบบริหารจัดการงบประมาณกองทุนหลักประกันสุขภาพที่ใช้ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยจัดสรรงบประมาณผ่านศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพื่อจ่ายเป็นค่าตอบแทนให้แก่อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ

4.3) หน่วยงานภายนอก ได้แก่ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ

4.3 การถอดบทเรียน

การถอดบทเรียนการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม องค์กรบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว ใช้กระบวนการทำงานผ่านกระบวนการมีสื่อถอดบทเรียน ได้ดังนี้

หัวมีสื่อ

การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม องค์กรบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว

ปีกซ้ายบน

วิธีการดำเนินการวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) ประกอบไปด้วย ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน ติดเตียง อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลชัยมะกรูด เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่รับผิดชอบงานผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบขององค์กรบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด อาจารย์และนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

ลำตัวซ้าย

- รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว
- การบริหารจัดการท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

ปีกซ้ายล่าง

1. กระบวนการสร้างคน

กระบวนการสร้างคน สร้างบุคลากร ได้แก่ สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตำบล ชับมะกรูด โดยการเชิญชวน สอบถามปัญหา รับฟังความคิดเห็น และกระตุ้นให้ช่วยกันหาแนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่เหมาะสมสำหรับตำบลชัยมะกรูด

2. กระบวนการสร้างงาน

กำหนดภารกิจให้ผู้มีส่วนร่วมแต่ละคนในการทำงานเพื่อศึกษาข้อมูลชุมชน หรือให้ข้อมูลตลอดจนบริบทด้านปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุของพื้นที่ในการนำมาวิเคราะห์เพื่อร่วมกันค้นหาแนวทางในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว

3. กระบวนการสร้างเครือข่าย

ลงพื้นที่เพื่อสร้างความเชื่อมโยงกันของบุคลากรในชุมชนให้เกิดเครือข่ายโดยการสร้างช่องทางในการสื่อสารซึ่งกันและกัน โดยการจัดการประชุมชมรมร่วมกัน และการเข้าพบของทมิวจัยเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในการแก้ไขปัญหาด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ

ปีกขวาบน

1. ผลการสร้างคน

ได้ความร่วมมือและการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุของตำบลชัยมะกรูด ทำให้บุคลากรดังกล่าวได้มีความสนใจและเรียนรู้แนวคิดการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของชุมชน

2. ผลการสร้างงาน

ผลสร้างงานและภารกิจจากการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม ตำบลชัยมะกรูด ที่ได้จากการทำวิจัยร่วมกันในชุมชน เช่น การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ เกิดระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วม เกิดแนวทางการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ เกิดนวัตกรรมที่ใช้ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นต้น

3. สร้างเครือข่าย

สร้างพลังเครือข่ายชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ตลอดจนขยายความร่วมมือดังกล่าวไปยังชุมชนหรือตำบลใกล้เคียง

ลำตัวขวา

การแก้ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น จำเป็นจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคท้องถิ่น และภาคประชาชน เข้ามาร่วมดำเนินการภายใต้ระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของผู้สูงอายุ นำมากำหนดเป็นรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุให้มาทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุที่บ้านตามแผนที่วางไว้อย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ ได้รับการดูแลอย่างแท้จริง

ปีกขวาล่าง

1. องค์ความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว
2. นวัตกรรมด้านสุขภาพเพื่อการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง
3. มีองค์กรภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

บทที่ 5

สรุปผลการดำเนินโครงการ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและบริบทพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว โดยมุ่งเน้นศึกษาสภาพปัญหาด้านสุขภาพ ความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ทูทางสังคมศักยภาพของชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชน ผู้วิจัยขอเสนอสรุปผลการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัยดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

5.1.1 สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุในตำบลชัยมะกรูด อยู่ในเกณฑ์กลุ่มที่ 1 (ติดสังคม) ช่วยเหลือตนเองได้ ช่วยเหลือผู้อื่น สังคม และชุมชนได้ ร้อยละ 72.9 รองลงมาคือ กลุ่มที่ 2 (ติดบ้าน) ช่วยเหลือตนเองได้บ้าง จำนวน 88 คน และกลุ่มที่ 3 (ติดเตียง) ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ พิการ ทุพพลภาพ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 21.3 และ 5.8 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ตำบลใกล้เคียงกันพบว่า ตำบลชัยมะกรูดมีภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่า ตำบลชัยมะกรูดเป็นพื้นที่หนึ่งที่ต้องตระหนักถึงการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพและสามารถประกอบกิจวัตรประจำวันได้อย่างเต็มศักยภาพและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

ข้อมูลศักยภาพชุมชนหรือทุนทางสังคมของตำบลคลองหาดที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้นำของชุมชนโดยเฉพาะประธานชมรมผู้สูงอายุ นายกเทศมนตรี ผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาดี เป็นแกนหลักในการดำเนินงานการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ กลุ่มหรือเครือข่ายสำคัญคือ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุตำบลชัยมะกรูดที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมคือ มีการจัดตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุและกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ที่มีความเข้มแข็ง มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีการรวมตัวกันและได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการดูแลสุขภาพอย่างต่อเนื่อง แหล่งเงินทุน ได้แก่ กองทุนหลักประกันสุขภาพของตำบลชัยมะกรูด

5.1.2 รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของตำบลชัยมะกรูด

รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของตำบลชัยมะกรูด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ผู้ดำเนินการหลักในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของตำบลชัยมะกรูด คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี ทำหน้าที่ในการฝึกอบรมอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care giver) จัดทำแผนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล (Care plan) และอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care giver) ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุของกรมอนามัย 70 ชั่วโมง จำนวน 28 คน ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงแบบเชิงรุกที่บ้านตามแผนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ (Care plan) ภาควิชาเครือข่ายร่วม ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด ทำหน้าที่รับผิดชอบบริหารจัดการงบประมาณกองทุนหลักประกันสุขภาพที่ใช้ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยจัดสรรงบประมาณผ่านศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพื่อจ่ายเป็นค่าตอบแทนให้แก่อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ หน่วยงานภายนอก ได้แก่ กองทุนหลักประกันสุขภาพ

องค์ประกอบที่ 2 รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ มีกระบวนการย่อย 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) การวางแผนแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี องค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด และอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ 2) การอบรมพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ 3) การดำเนินดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน และ 4) การติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี และองค์การบริหารส่วนตำบลชัยมะกรูด

องค์ประกอบที่ 3 ผลลัพธ์ที่ยืนยันความสำเร็จของการดำเนินการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุตำบล ชับมะกรูด ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงทุกคน (ร้อยละ 100.0) ได้รับการดูแลจากอาสาสมัครผู้ดูแล ผู้สูงอายุ (Care giver) อย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมตามแผนการดูแลสุขภาพรายบุคคล (Care plan) มีกลไกการหนุนเสริมและพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องทั้งจากหน่วยงานภายใน และหน่วยงานภายนอก เกิดชมรมอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care giver) จำนวน 28 คน ที่ทำหน้าที่ ดำเนินการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่บ้าน และเกิดกิจกรรมการดูแลสุขภาพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต สภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในตำบลทับมะกรูด ซึ่งรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุที่มี กระบวนการและขั้นตอนเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการวางแผนแบบมีส่วนร่วม การนำทุนและศักยภาพของ ชุมชนมาใช้ในการดำเนินงาน ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเองและมีกระบวนการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จของการดำเนินงานดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุครั้งนี้ ได้แก่ การช่วยเหลือและดูแลกันเองของประชาชนในชุมชน การมีจิตอาสาของอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี องค์การบริหารส่วนตำบลทับมะกรูด ชมรมผู้สูงอายุ และชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยอาศัยแผนการดูแลสุขภาพรายบุคคล (Care plan) เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพ ผู้สูงอายุในตำบลทับมะกรูด

สรุป รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวที่สร้างขึ้น มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลบ้านนาดีมีบทบาทหลักในการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีการประสานงานและเชื่อมโยงเครือข่าย การดูแลผู้สูงอายุร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลทับมะกรูด ทำให้เกิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะ ยาวที่ครอบคลุมทุกมิติและผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการ สุขภาพเพิ่มมากขึ้น

5.1.3 ปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงาน ดังนี้

1. การช่วยเหลือและดูแลกันเองของประชาชนในชุมชน
2. การมีจิตอาสาของอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ
3. การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี องค์การบริหารส่วนตำบลทับมะกรูด ชมรมผู้สูงอายุ และชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมของตำบลชะมะกรุด สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมสำเร็จลงได้เกิดจากการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคมในพื้นที่อย่างแท้จริง โดยมีทีมนักวิจัยเป็นผู้กระตุ้นให้เทศบาลตำบล ท้องที่ ชุมชน เกิดความสนใจและให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมและเจ้าของปัญหาที่แท้จริงภายใต้การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน ร่วมประเมิน และร่วมรับผลประโยชน์ สอดคล้องกับผลการศึกษาดอทบเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาระบบการดูแลระยะยาว (สุพัตรา ศรีวณิชชากร และคณะ, 2558) และแนวคิดของโคเฮนและยูฟอฟ (Cohen and Uphoff, 1981)

2. ผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง ได้รับการดูแลสุขภาพระยะยาวที่บ้านจากทีมอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และองค์การบริหารส่วนตำบลตำบล ได้ครบจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 100 เกิดจากการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งจากองค์การบริหารส่วนตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยใช้ข้อมูลการลงติดตามเยี่ยมประเมินผู้สูงอายุที่บ้าน ทำให้สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาดอทบเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาระบบการดูแลระยะยาว (สุพัตรา ศรีวณิชชากร และคณะ, 2558)

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรกระตุ้นให้ท้องถิ่นปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่ ชุมชนเกิดความสนใจและให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง
2. ควรจัดให้มีจุดประสานความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายต่างๆ และหน่วยบริการสุขภาพในพื้นที่ที่ชัดเจน
3. ควรมีปรับปรุงกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวให้สามารถดำเนินการได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว
4. ควรเปิดโอกาสให้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสบริหารจัดการตนเองได้เพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในพื้นที่เขตเมือง
2. ควรมีการวิจัยถอดบทเรียนพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- สุพัตรา ศรีวิณิชชากร และคณะ. (2558). โครงการศึกษาถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาระบบการดูแลระยะยาว. สถาบันวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี. (2559). รายงานประจำปี 2559. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี.
- สมพันธ์ เตชะอธิก, ธนาคาร มินสู และ จุติมาพร พลพงษ์. (2560). คู่มือการวิจัยแก้ไขปัญหาชุมชน. ขอนแก่น : สำนักงานสุขภาวะและพัฒนาสังคม.
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2558). การพัฒนาระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ในภาวะพึ่งพิง. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ: กรุงเทพมหานคร.
- Cohen, J. M. and Uphoff, N. T.. (1981). Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation. Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.
- Susman, G.I.,& Evered, R.D. (1978). An Assessment of the Scientific Merits of Action Research. Administrative Science Quarterly.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ข้อมูล / ประวัติย่อคณะวิจัย

ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรม

ภาคผนวก ง รายชื่อเครือข่ายดำเนินงาน ตำแหน่งที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์

ภาคผนวก จ ผีเสื้อถอดบทเรียนรายโครงการ

ภาคผนวก ก
ข้อมูล / ประวัติย่อคณะวิจัย

ชื่อ-สกุล หัวหน้าแผนงาน	
โทรศัพท์..... email address	
ชื่อ-สกุล หัวหน้าโครงการ อาจารย์ ดร.อภิชัย คุณีพงษ์	
ชื่อ-สกุล นักวิจัยพื้นที่ นางวัลลีย์ นิตศาสตร์โยธิน นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี	
โทรศัพท์ email address	
ชื่อ-สกุล ผู้ร่วมวิจัย	
1. อาจารย์พิชสุดา เดชบุญ	โทรศัพท์
2. อาจารย์สุทธิกาญจน์ มุงขุนทด	โทรศัพท์
ชื่อ-สกุล นักศึกษา ผู้ร่วมวิจัย นายจักรกฤษณ์ ฟิ่งเครือ นางสาวรนิชฐา เกษกันทา นางสาวนฤมล ส่วยสนธิ์ นางสาวกัลยรัตน์ ดวงโน นักศึกษาคณะสาธารณสุขศาสตร์	

แบบประเมินคัดกรองปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชน กรมอนามัย

ชื่อ นาย / นาง / นางสาว นามสกุล

บ้านเลขที่ หมู่ ตำบล อำเภอ จังหวัด

1. ความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน ดัชนีบาร์เธลแอดดีแอล(Barthel Activities of Daily Living : ADL)

(1) รับประทานอาหารเมื่อเตรียมสำหรับไว้ให้เรียบร้อยต่อหน้า

0 คะแนน ไม่สามารถตักอาหารเข้าปากได้

1 คะแนน ตักอาหารเองได้ แต่ต้องมีคนช่วย เช่น ช่วยใช้ช้อนตักเตรียมไว้ให้ หรือตัดเป็นชิ้นเล็กๆไว้ล่วงหน้า

2 คะแนน ตักอาหารและช่วยตัวเองได้เป็นปกติ

(2) การล้างหน้า หวีผม แปรงฟัน โกนหนวดในระยะเวลา 24-48 ชั่วโมงที่ผ่านมา

0 คะแนน ต้องการความช่วยเหลือ

1 คะแนน ทำได้เอง (รวมทั้งที่ทำได้เองถ้าเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้)

(3) ลุกนั่งจากที่นอน หรือจากเตียงไปยังเก้าอี้

0 คะแนน ไม่สามารถนั่งได้ (นั่งแล้วจะล้มเสมอ) หรือต้องใช้คน 2 คนช่วยกันยกขึ้น

1 คะแนน ต้องการความช่วยเหลืออย่างมากจึงจะนั่งได้ เช่น ต้องใช้คนที่แข็งแรงหรือมีทักษะ 1 คน หรือใช้คนทั่วไป 2 คนพยุง หรือดันขึ้นมาจึงจะนั่งอยู่ได้

2 คะแนน ต้องการความช่วยเหลือบ้าง เช่น บอกให้ทำตามหรือช่วยพยุงเล็กน้อย หรือต้องมีคนดูแลเพื่อความปลอดภัย

3 คะแนน ทำได้เอง

(4) การใช้ห้องน้ำ

0 คะแนน ช่วยตัวเองไม่ได้

1 คะแนน ทำเองได้บ้าง (อย่างน้อยทำความสะอาดตัวเองได้หลังจากเสร็จธุระ) แต่ต้องการความช่วยเหลือในบางสิ่ง

2 คะแนน ช่วยเหลือตัวเองได้ดี (ขึ้นนั่งและลงจากโถส้วมเองได้ ทำความสะอาดได้เรียบร้อยหลังจากเสร็จธุระ ถอดใส่เสื้อผ้าได้เรียบร้อย)

(5) การเคลื่อนที่ภายในห้องหรือบ้าน

0 คะแนน เคลื่อนที่ไปไหนไม่ได้

1 คะแนน ต้องใช้รถเข็นช่วยตัวเองให้เคลื่อนที่ได้เอง(ไม่ต้องมีคนเข็นให้) และจะต้องเข้าออกมุมห้องหรือประตูได้

2 คะแนน เดินหรือเคลื่อนที่โดยมีคนช่วย เช่น พยุง หรือบอกให้ทำตาม หรือต้องให้ความสนใจดูแล เพื่อความปลอดภัย

3 คะแนน เดินหรือเคลื่อนที่ได้เอง

(6) การสวมใส่เสื้อผ้า

0 คะแนน ต้องมีคนสวมใส่ให้ ช่วยตัวเองแทบไม่ได้หรือน้อย

1 คะแนน ช่วยตัวเองได้ประมาณร้อยละ 50 ที่เหลือต้องมีคนช่วย

2 คะแนน ช่วยตัวเองได้ดี (รวมทั้งการติดกระดุม รูดซิป หรือใส่เสื้อผ้าที่ดัดแปลงให้เหมาะสมก็ได้)

(7) การขึ้นลงบันได 1 ชั้น

0 คะแนน ไม่สามารถทำได้

1 คะแนน ต้องการคนช่วย

2 คะแนน ขึ้นลงได้เอง (ถ้าต้องใช้เครื่องช่วยเดิน เช่น Walker จะต้องเอาขึ้นลงได้ด้วย)

(8) การอาบน้ำ

0 คะแนน ต้องมีคนช่วยหรือทำให้

1 คะแนน อาบน้ำได้เอง

(9) การก้มการถ่ายอุจจาระ ใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา

0 คะแนน ก้มไม่ได้ หรือต้องการการสวนอุจจาระอยู่เสมอ

1 คะแนน ก้มไม่ได้บางครั้ง (ไม่เกิน 1 ครั้งต่อสัปดาห์)

2 คะแนน ก้มได้เป็นปกติ

(10) การกลืนปัสสาวะในระยะ 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา

0 คะแนน กลืนไม่ได้ หรือใส่สายสวนปัสสาวะ แต่ไม่สามารถดูแลเองได้

1 คะแนน กลืนไม่ได้บางครั้ง (ไม่เกินวันละ 1 ครั้ง)

2 คะแนน กลืนได้เป็นปกติ

ผลการประเมิน

คะแนนรวม ADL (เต็ม) 20 คะแนน	แปลผล
0 - 4 คะแนน	ภาวะพึ่งพาโดยสมบูรณ์ : very low initial score, total dependence
5 - 8 คะแนน	ภาวะพึ่งพารุนแรง : low initial score, severe dependence
9 - 11 คะแนน	ภาวะพึ่งพานกลาง : intermediate initial score, moderately severe dependence
12 - 20 คะแนน	ไม่เป็นการพึ่งพา : intermediate high, mildly severe dependence, consideration of discharging home

2. ผลการตรวจโรคเบาหวาน (ต้องมีค่าระดับน้ำตาลในเลือดไม่เกิน 125 mg)

ปกติ ไม่ปกติ

3. ผลการตรวจโรคความดันโลหิตสูง (ต้องมีค่าต่ำกว่า 140/90 mmHg)

ปกติ ไม่ปกติ

4. มีพื้นใช้งานอย่างน้อย 20 ซี หรือ มีพื้นหลัง 4 คู่สับ

มี ไม่มี

5. ผลการคัดกรองสายตา

ปกติ ไม่ปกติ สายตาสั้น สายตาวาย

ต้อกระจก ต้อหิน

จอตาเสื่อม

6. การประเมินคัดกรองโรคซึมเศร้าด้วย 2 คำถาม (2Q)

(1) ใน 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา รวมวันนี้ ท่านรู้สึกหดหู่ เศร้า หรือท้อแท้สิ้นหวัง หรือไม่

มี ไม่มี

(2) ใน 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา รวมวันนี้ ท่านรู้สึกเบื่อ ทำอะไรก็ไม่เพลิดเพลิน หรือไม่

มี ไม่มี

7. การประเมินภาวะสมองเสื่อม

(1) ผู้ประเมิน ให้ผู้สูงอายุดูภาพ รถยนต์ เสือ เก้าอี้ แล้วพูดทวนชื่อสิ่งของทั้ง 3 คือ รถยนต์ เสือ เก้าอี้ เพียง 1 ครั้ง และให้ผู้สูงอายุจำของ 3 สิ่งไว้ เพราะสักครู่ผู้ประเมินจะกลับมาถามใหม่

(2) ให้ผู้สูงอายุคำนวณ 20 - 3 ไปเรื่อยๆ 3 ครั้ง (ในแต่ละครั้งที่ตอบถูกใช้เวลาคิดในแต่ละช่วงคำตอบไม่เกิน 1 นาที หลังคำถาม) ถ้าผู้สูงอายุตอบคำถามที่ 1 ไม่ได้ ให้ตั้งเลขต่อไปคือ 17 - 3 จากนั้นให้คำนวณในครั้งต่อไป ตามลำดับให้เลขไปเรื่อยๆ จนครบ 1 นาที

ถูก ผิด

(3) ให้กลับมาถามสิ่งของ 3 อย่างที่ฝากให้จำในครั้งแรก (ต้องไม่ให้เห็นภาพ เพราะต้องการทดสอบเรื่องความจำของผู้สูงอายุ และต้องพูดถูกทั้ง 3 ภาพ ห้ามขาดภาพใดภาพหนึ่ง โดยอาจไม่เรียงลำดับของภาพได้ จึงจะถือว่าผู้สูงอายุตอบได้ถูกต้อง)

ถูก ผิด

8. การประเมินคัดกรองภาวะหกล้ม

ให้ผู้สูงอายุลุกขึ้นจากเก้าอี้ที่มีที่เท้าแขนและจับเวลา โดยให้เดินเป็นเส้นตรงระยะทาง 3 เมตร หมุนตัวและเดินกลับมานั่งที่เดิม

น้อยกว่า 30 วินาที

ตั้งแต่ 30 วินาที

เดินไม่ได้

9. การคัดกรองภาวะกลั้นปัสสาวะ

ท่านมีภาวะ “ปัสสาวะเล็ด” หรือ “ปัสสาวะรด” จนทำให้เกิดปัญหาในการใช้ชีวิตประจำวัน

มี ไม่มี

10. การประเมินปัญหาการนอน

(1) ท่านมีปัญหาการนอนหลับ หรือไม่

ไม่มี มี นอนไม่หลับ
 นอนมากไป
 นอนกรม
 นอนละเมอ

(2) ท่านมีอาการง่วงนอน อ่อนเพลีย ตอนกลางวัน หรือไม่

มี ไม่มี

11. การประเมินข้อเท้าเสื่อม

ท่านมีอาการปวดข้อเท้า หรือไม่

มี ไม่มี

12. ดัชนีมวลกาย (ภาวะโภชนาการ)

BMI = ผอม ปกติ ท้วม อ้วน อ้วนมาก

แนวทางการสนทนากลุ่ม
การถอดบทเรียนการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม
ตำบลชัยมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว
วันที่.....เดือน.....2561 ณ

แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม

ปัจจัยนำเข้า

1. สถานการณ์ผู้สูงอายุในชุมชนเป็นอย่างไร
2. มีหน่วยงานใดบ้างที่สนับสนุนการดำเนินงานการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน
3. บุคลากรในการดำเนินงานการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนของท่านมีใครบ้าง เพียงพอหรือไม่อย่างไร
4. งบประมาณในการดำเนินงานได้มาจากแหล่งใดบ้าง มีการระดมทุนหรือไม่
5. ศูนย์เอนกประสงค์/ศูนย์คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนของท่านมีหรือไม่ ถ้ามีได้ใช้ประโยชน์ในการดูแลผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง
6. วัสดุอุปกรณ์ในศูนย์เอนกประสงค์/ศูนย์คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้มาจากไหน มีเพียงพอหรือไม่ อย่างไร
7. ในชุมชนมีนโยบายหรือแผนงานในระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว อย่างไร

กระบวนการ

8. การดำเนินงานการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนมีกระบวนการในการบริหารจัดการอย่างไรในด้านต่อไปนี้
 - การดูแลและการจัดบริการผู้สูงอายุ
 - การบริหารจัดการงบประมาณ
 - การเชื่อมโยงการจัดบริการด้านสุขภาพสังคม

ผลลัพธ์

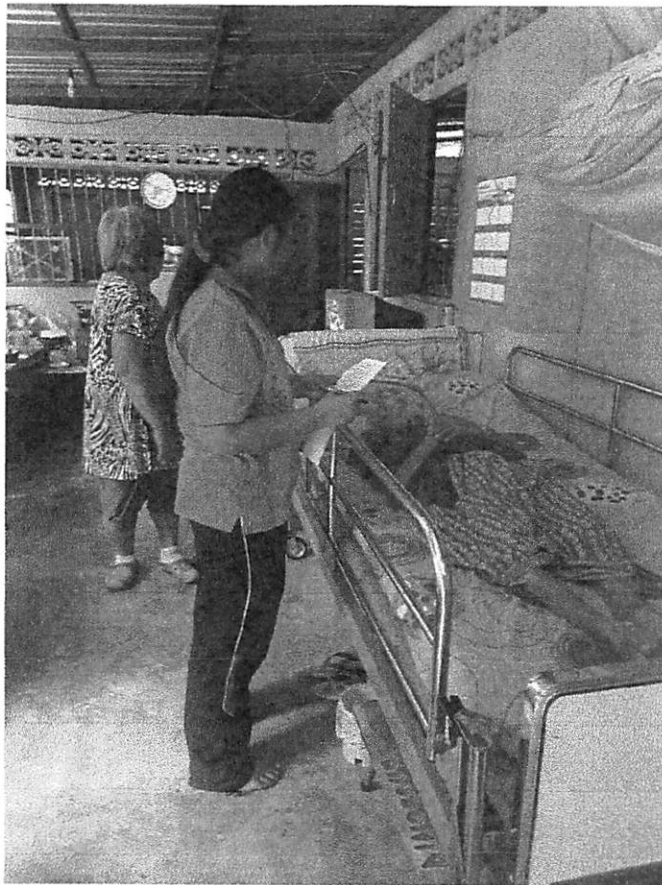
9. ผลของการดำเนินงานการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในกิจกรรมแบบบูรณาการ 5 ด้านเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานอย่างไรบ้าง
 - ด้านการบริการและฟื้นฟูสมรรถนะผู้สูงอายุจากบ้านและชุมชน สู่ รพ.สต.และ รพช.
 - ด้านการส่งเสริมสุขภาพ
 - ด้านการจัดสวัสดิการชุมชน/กองทุนสำหรับผู้สูงอายุ
 - ด้านการเตรียมสังคมและสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ
 - ระบบข้อมูลเพื่อการวางแผนและพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุ
-

ภาพศึกษาสถานการณ์สภาพปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุของตำบลชัยมะกรูด

การพัฒนาศักยภาพทีมดูแลผู้สูงอายุระยะยาวตำบลชัยมงคล

การติดตามเยี่ยมดูแลผู้สูงอายุที่บ้านและในชุมชน

เวทีการถอดบทเรียนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว

เวทีการถอดบทเรียนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว

ภาคผนวก ง รายชื่อเครือข่ายดำเนินงาน ตำแหน่งที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์

คนที่ 1 ชื่อ-สกุล นางวัลลีย์ นิตศาสตร์โยธิน
ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ ผู้เชี่ยวชาญ /ประสานงาน ด้านสาธารณสุข ที่อยู่ สถานที่ติดต่อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี ตำบลชะมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว โทรศัพท์ email address
คนที่ 2 ชื่อ-สกุล นางสาวศศิธร โพธิ์ชัย
ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ ผู้เชี่ยวชาญ /ประสานงาน ด้านสาธารณสุข ที่อยู่ สถานที่ติดต่อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาดี ตำบลชะมะกรูด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว โทรศัพท์ email address
คนที่ 3 ชื่อ-สกุล
ตำแหน่ง ผู้เชี่ยวชาญ /ประสานงาน ด้าน..... ที่อยู่ สถานที่ติดต่อ โทรศัพท์..... email address
คนที่ 4 ชื่อ-สกุล
ตำแหน่ง ผู้เชี่ยวชาญ /ประสานงาน ด้าน..... ที่อยู่ สถานที่ติดต่อ โทรศัพท์..... email address

ผีเสื้อถอดบทเรียนรายโครงการ

ปีกซ้ายบน ได้กระบวนการสร้างใจวิทยุที่ยี่
ตอบสนองต่อการพัฒนาสุขภาพชุมชนโดยชุมชนมี
ส่วนร่วม และเกิดภาคีเครือข่ายทำงานร่วมกันใน
ด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว

หัวผีเสื้อ รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว
แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสังคม

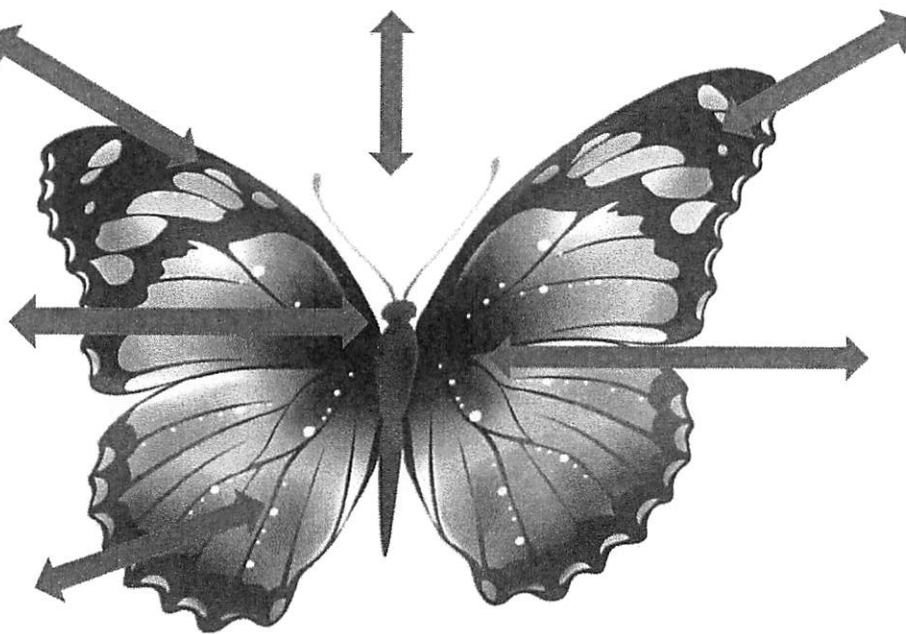
ปีกขวาบน ผลจากการสร้างเครือข่ายการ
ทำงานคือ เกิดระบบเครือข่ายการดูแลสุขภาพ
ผู้สูงอายุระยะยาว

ลำตัวซ้าย รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว
การบริหารจัดการท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

ลำตัวขวา การพัฒนาศักยภาพ อสส. , การ
จัดสรรงบประมาณกองทุนหลักประกันสุขภาพฯ
, การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่บ้าน

ปีกซ้ายล่าง จัดเวทีสร้างการมีส่วนร่วมของ
ประชาชน ศึกษาปัญหา วางแผนแบบมีส่วนร่วม
พัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว ทดลองใช้
และประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบ

ปีกขวาล่าง องค์กรความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุ
ระยะยาว นวัตกรรมด้านสุขภาพ และภาคี
เครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุระยะ
ยาวแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ- นามสกุล.....อาจารย์ ดร.อภิชัย คุณีพงษ์

การศึกษา

- ปริญญาตรี สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิชาเอกบริหารสาธารณสุข จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เมื่อ ปี พ.ศ.2538
- ปริญญาโท สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิชาเอกบริหารสาธารณสุข จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เมื่อ พ.ศ.2545
- ปริญญาเอก ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการศึกษาและการเรียนรู้ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ธรรมาธิราช เมื่อ ปี พ.ศ.2555

ประสบการณ์ในการทำงาน

- สถานีอนามัยบ้านท่ารี ตำบลห้วยกรดพัฒนา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท (พ.ศ.2532-2537)
- สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติวันฉัตรราชินีชัยนาท ตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท (พ.ศ.2538-2539)
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยนาท กลุ่มงานพัฒนาบุคลากรและการสาธารณสุขมูลฐาน (พ.ศ. 2539-2555)
- สำนักตรวจและประเมินผล สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข (พ.ศ. 2555-2556)
- กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข (พ.ศ. 2556-2558)
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (พ.ศ.2559)
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (7 เมษายน พ.ศ.2560 – ปัจจุบัน) (เคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยคณบดี)

คุณสมบัติพิเศษ/ความเชี่ยวชาญ/ความสนใจพิเศษ

- เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านงานสุขภาพภาคประชาชน การพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง การใช้เครื่องมือ 7 ชิ้น
- เป็นวิทยากรอบรมเรื่อง การวิจัย R2R, การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม, การวางแผนกลยุทธ์, แผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์
- เป็นกองบรรณาธิการวารสารวิชาการกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

ผลงานตีพิมพ์

- ปรางค์ จักรไชย, วรเดช ช้างแก้ว และอภิชัย คุณีพงษ์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในทีมหมอครอบครัว จังหวัดปทุมธานี. วารสารพยาบาลสาธารณสุข. 31(1), 15-23.
- อภิชัย คุณีพงษ์ และ ศศิธร ตันติเอกรัตน์. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในสถาบันการศึกษากับความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. วารสารการพยาบาลและการศึกษา. 10(1), 64-77.
- อภิชัย คุณีพงษ์. (2560). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันภาวะน้ำหนักเกินของนักศึกษาปริญญาตรี. วารสารความปลอดภัยและสุขภาพ. 10(37), 59-66.
- อภิชัย คุณีพงษ์. (2560). ประสิทธิภาพของโปรแกรมสร้างเสริมสุขภาพที่มีต่อพฤติกรรมการป้องกันภาวะแทรกซ้อน ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิจัยและพัฒนาโดยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 12(3), 59-66.
- ศศิธร ตันติเอกรัตน์ และอภิชัย คุณีพงษ์. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเกิดภาวะน้ำหนักเกินของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนรัฐบาล. วารสารสมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย. 7(3), 272-279.
- อภิชัย คุณีพงษ์, พรเจริญ บัวพุ่ม และศิรินุช จันทวี. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์กร ความฉลาดทางอารมณ์กับความสุขในการทำงานของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชนของจังหวัดชัยนาท. วารสารการพยาบาลและการศึกษา. 11(1), 66-80.
- อภิชัย คุณีพงษ์ และเสมอ วุฒิ. (2561). การเปรียบเทียบความรู้ ทักษะคิด แรงสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในตำบลที่มีการระบาดกับตำบลที่ไม่มีการระบาดในพื้นที่อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. วารสารกรมควบคุมโรค. 44(1), 102-110.
- อภิชัย คุณีพงษ์. (2561). ประสิทธิภาพของการพัฒนาระบบบริการสุขภาพเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพของเกษตรกรบ้านไร่สวนลาว อำเภอดอนตาล จังหวัดชัยนาท. วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม. 41(2), 43-53.
- อภิชัย คุณีพงษ์. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ในอำเภอดอนตาล จังหวัดลพบุรี. วารสารกรมการแพทย์. 48(3), 101-107.